

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มทางการเมืองต่อร่างรัฐธรรมนูญ
การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 และการแก้ไขเพิ่มเติม

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มทางการเมืองต่อร่างรัฐธรรมนูญ

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 2 เสร็จเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2517 และจะต้องพิจารณาทั้งร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง ตามข้อบังคับการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ข้อ 116 ซึ่งการพิจารณาครั้งนี้สมาชิกอาจเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำใด แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อความใดมิได้นอกจากเพื่อความที่เห็นว่ายังขัดแย้งกันอยู่เท่านั้น การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเป็นการทบทวนนั้น กำหนดให้มีขึ้นในวันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2517 ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการประชุมนั้นได้มีความเคลื่อนไหวของกลุ่มทางการเมืองต่อร่างรัฐธรรมนูญคือ มีปฏิกิริยาจากกลุ่มนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญบางประการ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้จัดให้มีการชุมนุมอภิปรายเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณท้องสนามหลวง ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2517 ซึ่งการอภิปรายส่วนใหญ่จะโจมตีและคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญในหลักการเกี่ยวกับอายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การให้มี 2 สภาโดยวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง การให้ทหารต่างชาติเข้ามาภายในประเทศหรือการส่งอาสาสมัครออกไปช่วยรบในต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของสภา และทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน¹

¹ไทยรัฐ (19 กันยายน 2517) : 1, 16.

ครั้นถึงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2517 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มาประชุม ณ ที่ทำการรัฐสภาใหม่เป็นครั้งแรก ตอนเช้าก่อนที่จะมีการประชุมสภา มีกลุ่มนักเรียนนิสิต นักศึกษา ประมาณ 300 คน ไปชุมนุมกันที่บริเวณหน้าที่ทำการรัฐสภาเพื่อยื่นหนังสือต่อ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขอให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ รวม 4 ประการด้วยกันคือ เรื่องอายุผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งในร่างรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ 20 ปี ขอให้แก้ไข เป็น 18 ปี เรื่องอายุผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งในร่างรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ 25 ปี ขอให้แก้ไขเป็น 23 ปี เรื่องระบบสภาขอให้แก้ไขให้มีเพียงสภาเดียวคือสภาผู้แทนราษฎร และเรื่องการที่มีทหารต่างชาติเข้ามาในประเทศหรือการส่งอาสาสมัครออกไปรบนอก ประเทศจะต้องผ่านการอนุมัติจากสภาเสียก่อน¹

ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญเป็นการพบทวน ได้มีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติบางท่านนำข้อเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาและประชาชน ที่จะให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญเข้าอภิปรายในสภาและเรียกร้องให้สมาชิกสนใจกับ ข้อเรียกร้องและแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา สมาชิกได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยกับข้อเรียกร้องและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เสนอแนะให้สมาชิกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยข้อ บังคับการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516 ข้อ 112 ซึ่งกำหนดว่า "ถ้า ประธานสภาขอปรึกษาหรือสมาชิก เสนอญัตติโดยมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่า 30 คนให้ งดใช้ข้อบังคับการประชุม ข้อหนึ่งข้อใดเป็นการชั่วคราวเฉพาะกรณี และที่ประชุมลงมติ เห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้งดใช้ข้อบังคับ นั้นได้"

ประธานสภาสั่งให้พักการประชุมเป็นเวลา 20 นาที เพื่อให้โอกาสแก่สมาชิก ได้ปรึกษาหารือกันว่า จะแก้ไขด้วยวิธีใดจึงจะเหมาะสม หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือกันแล้ว

¹สยามรัฐ (19 กันยายน 2517) : 1, 16.

นายพงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์ กับคณะ 30 คนได้เสนอญัตติความขอให้งดใช้ข้อบังคับการประชุมข้อ 116 ซึ่งกำหนดว่า ในการพิจารณาบททวนร่างรัฐธรรมนูญสมาชิกจะแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อความใดมิได้ นอกจากเนื้อความที่เห็นว่ายังขัดแย้งกันอยู่เท่านั้น การเสนอญัตติขอให้งดใช้ข้อบังคับการประชุมข้อ 116 โดยอาศัยข้อบังคับการประชุมข้อ 112 นั้น ผู้เสนอญัตติได้กล่าวอธิบายให้เหตุผลว่า เนื่องจากได้มีปฏิกิริยาจากนิสิตนักศึกษาและประชาชนเรื่องการกำหนดอายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งและเรื่องระบบสภา จึงเห็นสมควรให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาบททวนหลักการปฏิบัติคือ

1. อายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งควรเป็น 18 ปี หรือ 20 ปี
2. อายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งควรเป็น 23 ปีตามร่างเดิมของรัฐบาลหรือไม่
3. ระบบสภาควรเป็นสภาเดียวหรือสองสภา และถ้ามี 2 สภา วุฒิสภาควรมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง¹

สมาชิกสภานิติบัญญัติฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับญัตติขอให้งดใช้ข้อบังคับการประชุมได้อธิบายว่า ควรดำเนินการไปตามขั้นตอนปกติ ไม่ควรงดใช้ข้อบังคับการประชุมเพราะถ้าให้มีข้อยกเว้นแล้วต่อไปก็จะเป็นเยี่ยงอย่างทำได้เรื่อย ๆ และกล่าวว่าเกิดมีการใช้กฎหมายอยู่เสมอ การที่มีคนกลุ่มหนึ่งเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น มิได้หมายความว่าปมพิพาทและถ้าให้มีการลงคะแนนใหม่อีกครั้งคราวต่อไปก็อาจมีกรณีเช่นนี้อีกซึ่งเท่ากับว่าการพิจารณาที่ผ่านมาั้นไร้ประโยชน์²

¹พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภา
นิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 67 วันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน พ.ศ.2517, กองการประชุม.

²สมศรี เจริญรัชตภาคย์, เรื่องเดียวกัน.

ประชาชนสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ชี้แจงว่า ญัตติที่เสนอขึ้นมา นั้นถูกต้องและสามารถพิจารณาบทร่างรัฐธรรมนูญและลงมติร่างรัฐธรรมนูญบางประการใหม่ได้ ถ้าหากสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติเห็นควรระงับใช้ข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 ประชาชนสภาได้แยกถามสมาชิกสภาเป็น 3 กรณีด้วยกันในอันที่จะลงมติว่า เห็นด้วยกับญัตติที่จะให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 เพื่อพิจารณาบทร่างและลงมติใหม่ตามข้อบังคับการประชุม ข้อ 115 หรือไม่

กรณีแรกคือ เรื่องอายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ผลการลงมติปรากฏว่ามีสมาชิกสภาเห็นควรให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 มีจำนวน 50 เสียง สมาชิกสภาที่ไม่เห็นด้วยที่จะแก้ไขข้อบังคับการประชุม 116 มีจำนวน 137 เสียง

กรณีที่ 2 คือ เรื่องอายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผลการลงมติปรากฏว่ามีสมาชิกสภาที่เห็นควรให้แก้ไขข้อบังคับการประชุมสภา ข้อ 116 จำนวน 45 เสียง สมาชิกสภาที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 จำนวน 131 เสียง

กรณีที่ 3 เรื่องระบบสภา ผลการลงมติปรากฏว่ามีสมาชิกสภาเห็นควรให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 จำนวน 45 เสียง สมาชิกสภาที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 จำนวน 124 เสียง¹

จากการลงมติดังกล่าวเป็นอันว่าสมาชิกสภาไม่เห็นด้วยกับการระงับใช้ข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 เพื่อพิจารณาบทร่างรัฐธรรมนูญและลงมติร่างรัฐธรรมนูญบางประการใหม่ ญัตติที่เสนอขึ้นมาจึงตกไป ต่อจากนั้นที่ประชุมได้พิจารณาบทร่างรัฐธรรมนูญเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับการประชุม ข้อ 116 ตามปกติจนเสร็จสิ้น เป็นอันว่าการพิจารณาบทร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 2 ได้เสร็จเรียบร้อยแล้วในวันนั้นและต้องรอการพิจารณา

¹ เรื่องเดียวกัน.

วาระที่ 3 ซึ่งจะกระทำได้อีกเมื่อการพิจารณาในวาระที่ 2 ผ่านไปแล้ว 15 วัน ตาม มาตรา 10 วรรคสอง ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515

หลังจากที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติไม่เห็นด้วยกับญัตติที่เสนอให้แก้ไข ขอบังคับการประชุมข้อ 116 และไม่มีกรพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญบางประการใหม่ตาม ข้อเรียกร้องของกลุ่มนิสิตนักศึกษาและประชาชน ทางกลุ่มบรรดานิสิตนักศึกษาประมาณ 300 คน ที่ไปชุมนุมอยู่ที่หน้าทำการรัฐสภาได้แสดงความไม่พอใจและเปิดอภิปรายโจมตีสมาชิก สภานิติบัญญัติอย่างรุนแรงและนำหรีดคำซึ่งเขียนข้อความว่า "แต่สภาที่ปล้นประชาธิปไตย" ไปวางไว้ที่กำแพงริมรั้วรัฐสภาใหม่ ซึ่งเพิ่งเปิดใช้เป็นที่ประชุมในวันนี้เป็นครั้งแรก ต่อ จากนั้นทางกลุ่มผู้คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญจึงเคลื่อนขบวนไปชุมนุมกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในตอนบ่ายวันเดียวกันนั่นเอง¹

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวว่า วิธีการแก้ไขร่าง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีอยู่อีกวิธีหนึ่งคือ การถวายฎีกาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอให้ พระองค์ทูลขอฯทรงลงพระปรมาภิไธยร่างรัฐธรรมนูญ แล้วส่งกลับมาให้สภาพิจารณากัน ใหม่ แต่วิธีนี้จะเหมาะสมหรือไม่นั้นก็ขอให้คิดกันให้ถี่ถ้วน²

ทางด้านกลุ่มผู้คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญอันประกอบด้วยนักเรียนนิสิตนักศึกษาและ ประชาชนที่ชุมนุมกันอยู่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ได้เปิดอภิปรายโจมตีสมาชิกสภา นิติบัญญัติและคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญบางประการที่เห็นว่าไม่เหมาะสม พร้อมทั้งชักชวน ให้ประชาชนเข้าร่วมในการต่อสู้เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของร่างรัฐ- ธรรมนูญ 4 ประการ คือ เรื่องอายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เรื่องอายุของผู้มีสิทธิ

¹สยามรัฐ (20 กันยายน 2517) : 16.

²เรื่องเดียวกัน.

สมัครรับเลือกตั้ง เรื่องระบบสภา และเรื่องการทำอาหารต่างชาติเข้ามาในประเทศหรือ การส่งอาสาสมัครออกไปช่วยรบในต่างประเทศต้องผ่านสภาพิจารณาอนุมัติเสียก่อน

การประชุมมัตถ์ค้ำนร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ได้มีนักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนทยอยกันเข้ามาประชุมชุมนุมสมทบอีกเป็นจำนวนมากในตอนเย็น และค่ำ ในโอกาสนั้นนายวิริทธิ์ ตักศิระภาพงษ์ อธิบดีรองเลขาธิการ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา แห่งประเทศไทย ได้ขึ้นไปอภิปรายโดยกล่าวอ้างถึงข้อเรียกร้องที่ให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ ทั้ง 4 ประการ และกล่าวว่า การชุมนุมในครั้งนี้จะยื่นหยัดต่อไปจนถึงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2517 เพราะในวันนั้นจะมีนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนมาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพวีรชน 14 ตุลา เป็นจำนวนมาก หากไม่มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ ตามข้อเรียกร้องก็จะเกิดปฏิกิริยาตอบโต้แต่จะไม่ใช้วิธีการรุนแรง ในคืนวันเดียวกันนั้นได้มีการประชุมตัวแทนนักเรียนนิสิตนักศึกษา ประมาณ 30 คนที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีนายชิงทอง โอบาสศิริวิทย์ รักษาการตำแหน่งเลขาธิการ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นประธานในการประชุม และนายธีรยุทธ บุญมี ผู้ประสานงานกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.) เข้าร่วมประชุมด้วย¹

การประชุมมัตถ์ค้ำนร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไป วันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2517 มีนักเรียนนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมอย่างคับคั่งพร้อมทั้งประชาชนและกรรมกร ที่เวทีอภิปรายมีผู้นำและตัวแทนกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ผลักเปลี่ยนกันขึ้นอภิปราย ซึ่งก็มักจะเป็นการกล่าวโจมตีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วยถ้อยคำรุนแรงและให้ลาออกจากสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเสีย เพราะสมาชิกเหล่านี้มิได้ยืนอยู่เคียงข้างประชาชน และชี้ให้เห็นข้อเสียบางประการในบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญ เช่นเรื่องการทำอาหารต่างชาติเข้ามาภายในประเทศ หรือการส่งอาสาสมัครออกไปช่วยรบในต่างประเทศ โดยมีต้องผ่านการอนุมัติจากสภา ว่าการที่มี

¹เรื่องเดียวกัน.

ทหารต่างชาติเข้ามาตั้งฐานทัพภายในประเทศเรา ทำให้เกียรติภูมิของชาติเสื่อมลง เกิดปัญหาสังคมตามขึ้นมามากมาย เช่น ปัญหาโสเภณี เมียเช่า ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี และการมีฐานทัพในประเทศเรานั้นเท่ากับเป็นการนำประเทศเข้าไปเสี่ยงต่อภาวะสงคราม ซึ่งถ้าเกิดสงครามขึ้นมาแล้วประเทศไทยเราก็จะเป็นเป้าหมายของการโจมตีของฝ่ายปฏิปักษ์ ส่วนการส่งอาสาสมัครออกไปช่วยรบในต่างประเทศนั้นเท่ากับเป็นการสร้างศัตรูหรือชักศึกเข้าบ้านซึ่งย่อมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ส่วนเรื่องอายุผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนั้น ผู้อภิปรายได้สนับสนุนอายุ 18 ปี และ 23 ปีโดยลำดับ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อให้จะให้เยาวชนคนหนุ่มสาวตื่นตัวทางการเมือง เพื่อเตรียมตัวที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองในอนาคตเป็นการปูพื้นฐานและสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยให้พัฒนาเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น และกล่าวยืนยันว่า อดีตผู้นำนักศึกษา เช่น นายธีรบุท มุขมี นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายวิวัติ ศักดิ์จิระภาพงษ์ จะไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเด็ดขาด¹

ในตอนเป็นวันเดียวกันนั้น กลุ่มนักเรียนอาชีวะ ซึ่งร่วมชุมนุมอยู่ที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ได้แยกตัวออกไปชุมนุมที่บริเวณสนามหลวงโดยการนำของศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีนายสุชาติ ประไพหอม เป็นเลขาธิการ เมื่อกลุ่มนักเรียนอาชีวมาชุมนุมที่สนามหลวงได้เปิดอภิปรายโจมตีกลุ่มผู้นำนักศึกษาว่า การชุมนุมประท้วงร่างรัฐธรรมนูญครั้งนี้เป็นการกระทำเพื่อหวังผลทางการเมือง มิได้ต่อสู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และประกาศว่าต่อไปนี้กลุ่มนักเรียนอาชีวจะไม่ยอมเป็นเครื่องมือของผู้นำนักศึกษาอีกแล้ว พร้อมทั้งชี้แจงว่าการชุมนุมคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยนั้นทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นแกนนำของการชุมนุมได้อ้างว่าทางศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทยเข้าร่วมในการคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญด้วยซึ่งเป็นการกล่าวอ้างโดยพลการ เพราะมิได้มีการปรึกษาหรือแจ้งให้ทางฝ่ายศูนย์กลางนักเรียน

¹สยามรัฐ (21 กันยายน พ.ศ.2517) : 16.

อาชีวศึกษา ทราบ ผู้นำของกลุ่มนักเรียนอาชีวะประกาศสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญและเห็นว่าควรให้เป็นหน้าที่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนี้ไปตามปกติ เพื่อจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วและทางกลุ่มนักเรียนอาชีวะจะรวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งในวันจันทร์ที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2517 ก่อนที่ชุมนุมของกลุ่มนักเรียนอาชีวะจะสลายตัว มีการขวางระเบิดพลาสติกหลายลูกโดยกล่าวว่า เป็นการประลองกำลัง¹

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2517 การชุมนุมของกลุ่มผู้คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยคงดำเนินต่อไป โดยมีนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมพอสมควรการอภิปรายยังคงดำเนินไปในแนวเดิม คือโจมตีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยเฉพาะกลุ่ม "คูสิท 99" ถูกยกขึ้นมาโจมตีบ่อยครั้ง พร้อมทั้งเรียกร้องให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมยื่นหยัดต่อสู้ต่อไปจนกว่าจะได้รัฐธรรมนูญตามเจตนารมณ์

ภายหลังจากกลุ่มนักเรียนอาชีวะแยกตัวจากการชุมนุมที่บริเวณอนุสาวรีย์และไปชุมนุมอภิปรายโจมตีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ที่บริเวณท้องสนามหลวงแล้ว บรรยากาศทางการเมืองจึงตึงเครียดเพิ่มมากขึ้น ทางฝ่ายกลุ่มนักเรียนอาชีวะประกาศสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญและว่าจะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดจัดการกับผู้ขัดขวางการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเท่ากับเป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มพลังทางการเมืองสองกลุ่ม คือ ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทยและศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

เวลาบ่ายของวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2517 ผู้แทนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้เข้าพบ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี หลังจากได้ปรึกษาหารือกันแล้ว นายกรัฐมนตรีได้มีบันทึก เพื่อให้ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา นำไปแถลงต่อที่ชุมนุมคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญซึ่งชุมนุมกันอยู่ที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งในบันทึกมีข้อความดังนี้²

¹ เรื่องเดียวกัน.

² ประชาชาติรายสัปดาห์ 46 (3 ตุลาคม 2517) : 8.

บันทึก

วันนี้ที่ 21 กันยายน 2517 มีผู้แทนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
ได้มาพบผม ปรีक्षाเรื่องทีนิสิตนักศึกษา นักเรียนและประชาชนชุมนุมกันอยู่เวลานี้
เรียกร้องให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญบางประการ โดยหารือกับผมว่าจะมีทางออกทาง
ใดที่จะให้เรื่องสงบมิให้ลุกลามใหญ่โตต่อไป ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ผมมีความเห็นว่าเรื่องนี้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ดำเนินการมาจนเสร็จสิ้นการ
พิจารณาในวาระ 2 แล้ว ยังอยู่แต่การพิจารณาในวาระสาม ซึ่งกำหนดไว้ในวันที่ 4
หรือ 5 ตุลาคมนี้ ซึ่งสภาฯ จะพิจารณาลงมติว่าสมควรที่จะประกาศใช้ร่างรัฐธรรมนูญนี้
หรือไม่ ถ้าสภาฯ ลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ให้ประกาศใช้ฉบับสัญญาว่าจะเสนอร่าง
รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ให้สภาพิจารณาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และผมคิดว่าสมาชิกสภา
ก็คงเล็งเห็นเจตจำนงของประชาชน และพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับโดยเร็วที่สุด เช่น
กัน ถ้าเป็นเช่นนี้ผมเชื่อว่าจะมีผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีขึ้นได้ไม่ช้ากว่า
ที่กำหนดไว้เดิม

ผมอนุญาตให้ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา นำบันทึกของผมฉบับนี้ออกประกาศ
ได้ ผมขอให้ทุกคนที่ชุมนุมกันอยู่เวลานี้เลิกการชุมนุมในขณะนี้เสียเถิด

สัญญา ชรรณศักดิ์

นายกรัฐมนตรี

21 กันยายน 2517

ผู้แทนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้นำบันทึกของนายกรัฐมนตรีมาอ่านให้ที่ชุมนุมฟัง
และประกาศขอให้ที่ชุมนุมสลายตัวทั้งนี้ เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็น
การป้องกันผู้ฉวยโอกาสก่อเหตุร้าย แต่ยังคงยืนยันในเจตนารมณ์ที่จะให้มีการแก้ไขร่าง
รัฐธรรมนูญให้เป็นธรรมและเป็นประชาธิปไตย โดยการสร้างเงื่อนไขและอำนาจที่จะต่อ

รองให้ทางสถานีวิทยุแห่งชาติสงมติไม่ให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณา
วาระที่ 3 ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2517 แล้วเสนอให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญ
ฉบับใหม่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนโดยเร็วที่สุด ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่ง
ประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 2 ซึ่งแจ้งแก่ประชาชนซึ่งมีข้อความดังนี้¹

แถลงการณ์ฉบับที่ 2

นับตั้งแต่พี่น้องประชาชนผู้รักชาติประชาธิปไตย ได้ยื่นคำร้องรวมตัวกันที่อนุ-
สาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อต่อสู้คัดค้านและเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของ
ร่างรัฐธรรมนูญ 4 ประการ ดังรายละเอียดในแถลงการณ์ฉบับที่ 1 แล้วนั้น ศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้ประกาศเจตจำนงอย่างแน่ว ที่จะต่อสู้เรียกร้องให้มี
การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นธรรมและเป็นประชาธิปไตย โดยยืนหยัดอยู่ข้างพี่น้องประชาชน
ผู้รักประชาธิปไตยจนถึงที่สุด

ศูนย์ฯ พิจารณาโดยรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วนแล้วเห็นว่า หนทางที่จะแก้ไข
รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนได้นั้นก็โดยการสร้างเงื่อนไขและอำนาจ
ที่จะต่อรองให้ทางสถานีวิทยุแห่งชาติไม่รับรองหลักการร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณา
ในวาระที่ 3 แล้ว เสนอให้มีการยกร่างใหม่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพี่น้องประชาชน
ชาวไทยที่รักประชาธิปไตยอย่างรีบด่วน

อนึ่ง การที่ไม่รับรองรัฐธรรมนูญของสภา ในวาระที่ 3 นั้น จะไม่ก่อให้เกิด
ความล่าช้าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกำหนดเดิมแต่อย่างใด ซึ่งนาย-
กรัฐมนตรีได้ให้ความมั่นใจอย่างหนักแน่นตามสำเนาหนังสือค้ำหลัง ของแถลงการณ์ฉบับนี้

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจึงขอวิงวอนพี่น้องประชาชนผู้รักประชา-
ธิปไตยทั้งหลาย โปรดใคร่คอยโอกาสในการประชุมสถานีวิทยุแห่งชาติเพื่อรับรองร่าง

¹ เรื่องเดียวกัน, 9.

รัฐธรรมนูญในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 5 ตุลาคม ศกนี้ ในกรณีนี้
 ศูนย์จะพยายามดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่ผ่านร่างรัฐธรรมนูญ
 ในวาระที่ 3

หากสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะยังคงกระทำการไปในลักษณะที่ขัดต่อเจตนารมณ์
 ของพี่น้องประชาชนผู้รักประชาธิปไตยแล้ว ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขอ
 ประกาศในที่นี้ว่า จะยื่นหยัดเคียงข้างกับพี่น้องประชาชนผู้รักประชาธิปไตยต่อสู้คัดค้านและ
 ทำลายความไม่ชอบธรรมและผิดเจตนารมณ์นั้น ๆ จนถึงที่สุด

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสภานิติบัญญัติ
 แห่งชาติที่รักความเป็นประชาธิปไตย รักความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติภาพของ
 ประเทศชาติอย่างแท้จริงจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งความเป็นธรรม
 และความเป็นประชาธิปไตยอันนี้ด้วย

21 กันยายน 2517

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

หลังจากที่ได้มีการประกาศและออกแถลงการณ์ฉบับที่ 2 แล้วที่ชุมนุมคัดค้านร่าง
 รัฐธรรมนูญโดยการนำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้สลายตัวลง เกี่ยว
 กับบันทึกของนายกรัฐมนตรี ที่ให้ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยนำไปแสดงต่อ
 ที่ชุมนุมคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญนั้น ตกเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก อาทิเช่น ว่าเป็นการ
 สนับสนุนให้ทนายนักเรียนนิสิตนักศึกษา เป็นการบีบบังคับสภานิติบัญญัติฯ เป็นการเลนละคร
 คลี่คลายปัญหาเฉพาะหน้าให้ผ่านพ้นไปเท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงอนาคตของชาติบ้านเมือง การ
 แก้ปัญหาด้วยวิธีเช่นนี้เป็นการบ่มักความต้องการของคนบางกลุ่มซึ่งต่อไปปัญหาก็คงต้อง
 เกิดขึ้นมาอีกอย่างไม่มีวันสิ้นสุด¹

¹ชนะ รุ่งแสง, สยามรัฐ (23 กันยายน 2517) : 1, 16.

เมื่อวันที่กลุ่มนักเรียนอาสาสมัครชุมนุมอภิปรายโจมตีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา และสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญที่บริเวณสนามหลวงนั้น ได้ประกาศว่าจะกลับมาชุมนุมอีกครั้งหนึ่งในวันจันทร์ที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2517 ครึ่งถึงวันนั้นกลุ่มนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทยอยกันไปชุมนุมที่สนามหลวงและบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า ต่อมากลุ่มนักเรียนอาสาสมัครชุมนุมกันอยู่ที่สนามหลวงได้เคลื่อนขบวนไปยังบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า นักเรียนอาสาสมัครชุมนุมในครั้งนี้มีจำนวนประมาณ 5,000 คน ตัวแทนศูนย์กลางนักเรียนอาสาสมัครศึกษา แถลงว่ากลุ่มนักเรียนอาสาสมัครคัดค้านข้อเรียกร้องของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาที่จะให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ และต้องการที่จะให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด ถ้าหากจะมีการแก้ไขก็ขอให้แก้ไขกันภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว และจะขอชักพอกการใช้เงินของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจำนวน 23 ล้านบาทที่ได้รับบริจาคจากประชาชนเมื่อครั้งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ด้วย¹

นายสุชาติ ประไพหอม เลขาธิการศูนย์กลางนักเรียนอาสาสมัครศึกษา ได้อภิปรายต่อที่ชุมนุมว่า การมาชุมนุมในวันนี้เพื่อแสดงว่านักเรียนอาสาสมัครสามารถนิกกำลังเพื่อปกป้องเอกราชและอธิปไตยและไม่ต้องการให้กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมาเตะถ่วงรัฐธรรมนูญและถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการบ่อนทำลายอย่างร้ายแรง นักเรียนอาสาสมัครจะต่อต้านจนถึงที่สุดและไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือของใครทั้งสิ้น²

ศูนย์กลางนักเรียนอาสาสมัครศึกษา ออกแถลงการณ์มีใจความว่า ขอให้ประชาชนอย่าได้หวาดวิตกหรือกังวลต่อเหตุการณ์ที่นิสิตนักศึกษากระทำลงไป นักเรียนอาสาสมัครพร้อมที่จะยื่นเคียงบ่าเคียงไหล่กับประชาชนเพื่อให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด ขอให้สมาชิกสภานิติบัญญัติทำหน้าที่ไปตามปกติ ไม่ต้องหวั่นเกรงอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น หากร่าง

¹สยามรัฐ (23 กันยายน 2517) : 16.

²สยามรัฐ (24 กันยายน 2517) : 1.

รัฐธรรมนูญถูกถ่วงให้ล่าช้าจากบุคคลใดก็ตาม ชาวอาชีวะจะถือว่าเป็นทราซย์ยุคใหม่เป็นศัตรูของระบอบประชาธิปไตยและของพวกอาชีวะด้วย ชาวอาชีวะพร้อมแล้วที่จะรวมพลังเพื่อปกป้องและยื่นเคียงข้างประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางประชาธิปไตยที่ถูกต้อง¹

วันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2517 นายสัญญา ธรรมศักดิ์นายกรัฐมนตรี ออกกรายการพบประชาชนทางโทรทัศน์ เรียกร้องให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนอยู่ในความสงบ เพราะความสงบคือสิ่งที่ประชาชนทั้งชาติต้องการ เกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า มีความเชื่อและมั่นใจมาเป็นเวลาร่วมปีแล้วว่าต้องการให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็ว และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเร็วและยุติธรรม การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นควรเป็นหน้าที่ของสภานิติบัญญัติฯ ได้ปฏิบัติไปโดยเสรีด้วยกลไกที่ถูกต้อง การที่จะไปบีบบังคับสภานิติบัญญัติฯ หรือบีบบังคับรัฐบาลด้วยพลังนั้น เป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง และขอรับรองว่าในวันที่สภานิติบัญญัติฯ จะประชุมพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2517 นั้นขอให้ทุกฝ่ายอยู่ในความสงบถึงแม้จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญก็ตาม เพื่อให้สภานิติบัญญัติฯ ได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญด้วยเหตุผลด้วยวิจารณญาณของตนโดยเสรีทุกประการ พร้อมกันนี้นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงเรื่องที่มีผู้เข้าใจผิดในบันทึกที่เขียนให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ว่านายกรัฐมนตรีจะบีบบังคับสภานิติบัญญัติฯ ไม่ให้รับร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวาระที่ 3 นั้นว่าไม่เป็นความจริงแต่ประการใด ความจริงมีอยู่ว่าถ้าหากสภานิติบัญญัติฯ ลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวาระที่ 3 ทางรัฐบาลก็จะรีบเสนอร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยเร็วที่สุด²

ความขัดแย้งระหว่างศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา กับศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะศึกษากรณีร่างรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ ทำให้เกิดความหวุ่นวิตกในหมู่ประชาชนว่า ถ้าหากสภานิติ-

¹เรื่องเดียวกัน, : 16.

²ชาวไทย (27 กันยายน 2517) : 1, 16.

บัญญัติฯ ลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณาครั้งที่ 3 จะทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา
ไม่พอใจและอาจก่อความไม่สงบขึ้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าหากสภานิติบัญญัติฯ ลงมติไม่
รับร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณาครั้งที่ 3 ก็จะทำให้ทางฝ่ายศูนย์กลางนักเรียนอาชีว-
ศึกษา ไม่พอใจและอาจก่อความไม่สงบขึ้นเช่นกัน ทั้งสองฝ่ายก็เป็นกลุ่มพลังทางการ
เมืองที่มีผู้สนับสนุนอยู่มากเช่นกัน ความขัดแย้งของกลุ่มพลังทั้งสองนี้หากไม่ระงับก็อาจลุกล
ลามกลายเป็นปัญหาใหญ่ ดังนั้นจึงมีผู้อาสาเข้าเป็นสื่อกลางในการนัดเจรจาประนีประนอม
ไกล่เกลี่ยกรณีความขัดแย้งของกลุ่มพลังทั้งสองนี้ คือมี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ กับพล.ต.ท
วิฑูรย์ บะสวัสถ์ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ได้นัดให้ผู้นำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา และ
ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษา มาพบปะกันที่สภานิติบัญญัติฯ ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.
2517 ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความวุ่นวายหลังจากที่สภานิติบัญญัติฯ พิจารณาร่างรัฐ-
ธรรมนูญวาระที่ 3 โดยจะขอร้องให้กลุ่มพลังทั้งสองเคารพมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
อย่าได้มีปฏิกิริยาก่อความวุ่นวายหรือชุมนุมประท้วง เพราะการที่จะขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ
นั้นยังมีวิธีอื่นอีกที่สามารถทำได้ ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อถึงวัน
นัดหมายผู้นำกลุ่มพลังทั้งสองฝ่ายมิได้มาพบกันแต่อย่างใด¹

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้ให้ความเห็นต่อการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญว่าควรจะ
ผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อใช้เป็นกฎหมายโดยเร็ว ไม่ควรจะคว่ำในการพิจารณาวาระ
ที่ 3 เพราะจะทำให้ต้องเสียเวลาอีกเยื่อไปอีก และเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เมื่อ
พิจารณาทั้งหมดแล้วมีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ กล่าวว่าตนมิได้สนับ-
สนับสนุนยุงให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ประท้วงร่างรัฐธรรมนูญ ถึงแม้ว่าตนจะเห็นด้วยกับ
ข้อเรียกร้องของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ทั้ง 4 ประการที่ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ
แต่ก็ต้องยอมรับมติของสภานิติบัญญัติ²

¹ชาวไทย (28 กันยายน 2517) : 1,16.

²เรื่องเดียวกัน.

ระหว่างวันที่ 29 - 30 กันยายน พ.ศ. 2517 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จัดให้มีการสัมมนาผู้แทนนักเรียน นิสิตนักศึกษาทั่วประเทศที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีหัวข้อการประชุมสัมมนาครั้งนี้ คือเรื่องปัญหาร่างรัฐธรรมนูญ เรื่องงานศพวีรชน เรื่องอนาคตของสังคมไทย และเรื่องข้อบกพร่องต่าง ๆ ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ เกี่ยวกับการดำเนินงาน การประชุมสัมมนาครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 219 คน โดยแบ่งกลุ่มสัมมนาเป็น 7 กลุ่ม สำหรับเรื่องปัญหาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้ผลสรุปจากการสัมมนาครั้งนี้คือ จากกลุ่มผู้เข้าสัมมนา 7 กลุ่ม นั้นมีมติเห็นว่า ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งควรมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ขณะด้วยคะแนน 4 ต่อ 3 ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งควรมีอายุ 23 ปีขึ้นไป ขณะด้วยคะแนน 7 ต่อ 0 ควรให้มีสภาเดี่ยวโดยได้รับเลือกจากประชาชน ขณะด้วยคะแนน 7 ต่อ 0 การต่างชาติจะส่งทหารเข้ามาในประเทศไทยหรือการส่งอาสาสมัครออกไปรบนอกประเทศนั้นควรได้รับอนุมัติจากสภาขณะด้วยคะแนน 7 ต่อ 0 และมีความเห็นว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ควรผ่านสภาควรแก้ไขเสียใหม่ 5 เสียง ส่วนอีกสองกลุ่มงดออกเสียง และได้สรุปว่าการต่อสู้เรียกร้องของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ควรเป็นไปอย่างสงบและสันติ ไม่ควรใช้มาตรการรุนแรงใด ๆ ทั้งสิ้น¹

ยิ่งใกล้จะถึงวันที่สถาปนิบัญญัติฯ จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่ 3 บรรยากาศทางการเมืองยิ่งทวีความตึงเครียดมากขึ้น เกิดความหวาดวิตกในหมู่ประชาชนว่าอาจจะเกิดเหตุการณ์วุ่นวายเกิดการปะทะกันระหว่างศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ กับศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาฯ ในกรุงเทพฯ ประชาชนบางส่วนตระเตรียมกว้านซื้ออาหารและสินค้าที่จำเป็นกักตุนไว้เพื่อบริโภคเนื่องจากเกรงว่าจะมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้น² นอกจากนี้ยังมีข่าวลือว่าจะเกิดรัฐประหารโดยคณะทหาร

¹สยามรัฐ (1 ตุลาคม 2517) : 16.

²สยามรัฐ (3 ตุลาคม 2517) : 1, 16.

ทางกรมตำรวจได้แถลงเตือนประชาชนว่าขออย่าได้ตระหนกตกใจกับข่าวลือว่าจะเกิดเหตุร้าย ทางกรมตำรวจเชื่อว่าในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2517 ซึ่งเป็นวันที่สถานีวิทยุแห่งชาติ จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 จะไม่มีเหตุการณ์วุ่นวายเกิดขึ้น¹

นายประกอบ หุตะสิงห์ รองนายกรัฐมนตรีแถลงว่าทางรัฐบาลได้จัดตั้งกองบัญชาการพิเศษที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อป้องกันและระงับเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างนี้ เกี่ยวกับข่าวลือที่จะเกิดมีการรัฐประหารโดยคณะทหารนั้น พลเอกสฤษดิ์ นายแพทย์ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และรองประธานสถานีวิทยุชาติ กล่าวยืนยันว่าทหารจะไม่ทำรัฐประหารอย่างเด็ดขาด²

นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ผู้ประสานงานระหว่างตัวแทนกลุ่มนักศึกษาและประชาชนแถลงว่าทางกลุ่มนักศึกษาและประชาชนอันประกอบด้วยสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย สหพันธ์นักศึกษาศีสาน ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ชมรมบัณฑิตแห่งประเทศไทย ศูนย์นักศึกษาอาชีพแห่งประเทศไทย ศูนย์พิทักษ์สิทธิครูแห่งประเทศไทย ศูนย์นักศึกษาครูแห่งประเทศไทย และกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยจะไม่มีการเคลื่อนไหวอะไรทั้งสิ้นเกี่ยวกับการขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและศูนย์กลางนักเรียนอาชีพศึกษาแห่งประเทศไทย เนื่องจากตระหนักว่าในระยะนี้มีข่าวลือต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความระส่ำระสายในหมู่ประชาชนและเกิดการแตกแยกความสามัคคีในหมู่นักศึกษาประชาชนอันเกิดมาจากมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในเรื่องร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นตัวแทนของกลุ่มนักศึกษาและประชาชนจึงมีความเห็นว่า ในประเด็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญนั้น การเรียกร้องต่าง ๆ ควรเป็นไปโดยสันติวิธีตามแนวประชาธิปไตยและทางกลุ่มดังกล่าวจะไม่เข้าร่วมในการชุมนุมใด ๆ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน.

ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการประจัญหน้าอันอาจจะนำไปสู่การกระทำที่รุนแรงและอำนาจเผด็จการ อาจถือโอกาสนี้เข้าแทรกแซงได้¹

นางชิ่งทอง โอภาสศิริวิทย์ รักษาการตำแหน่งเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยคณะกรรมการบริหารได้ร่วมกันแถลงว่าทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ขอยืนยันว่าจะรับฟังการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 โดยสงบ จะไม่มีการชุมนุม ใด ๆ ทั้งสิ้นในวันนั้น และถ้าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านวาระที่ 3 โดยไม่มีการแก้ไขตามข้อเรียกร้องแล้ว ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาจะดำเนินการตามมาตรการที่วางไว้ทันที ส่วน "มาตรการ" ที่ว่านี้จะเป็นอย่างไรนั้นยังไม่เป็นที่เปิดเผย² และในตอนเย็นวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2517 มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า "กลุ่มแนวร่วมประชาชน" ได้ไปชุมนุมเปิดอภิปรายที่บริเวณสนามหลวง โดยอภิปรายสนับสนุนการเรียกร้องให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญก่อนผ่านวาระที่ 3 และได้โจมตีสถานะนิติบัญญัติว่ามีได้ทำหน้าที่เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง การชุมนุมอภิปรายครั้งนี้มีผู้ฟังประมาณ 300 คน³

บรรยากาศทางการเมืองเริ่มคลี่คลายความตึงเครียดลงหลังจากที่ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยประกาศงดการชุมนุม ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ออกแถลงการณ์ขอให้ประชาชนอยู่ในความสงบ พิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบด้วยเหตุผล และขอให้สมาชิกสภานิติบัญญัติฯ ใช้วิจารณญาณของตนอย่างอิสระในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 และย้ำว่าทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา มิได้มีเจตนาที่จะบีบบังคับหรือข่มขู่สภานิติบัญญัติแต่อย่างใด⁴ ทางฝ่ายศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษา ได้ส่ง

¹สยามรัฐ (4 ตุลาคม พ.ศ.2517) : 1,16.

²เรื่องเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน.

⁴เรื่องเดียวกัน.

สาส์นถึงสมาชิกสภานิติบัญญัติ ขอให้ใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระเสรีโดยไม่ต้องหวาดวิตกกับการขู่เข็ญหรือบีบบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น

ครั้งถึงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นวันที่สภานิติบัญญัติ จะพิจารณา ลงมติร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ในตอนเช้าที่สภานิติบัญญัติ มีบรรดาสมาชิกสภานิติบัญญัติ พยอภัยกันมาเรื่อย ๆ บริเวณรอบสภาภายนอกตามมุมถนนมีรถวิทยุตำรวจนครบาลพร้อม กำลังตำรวจรักษาการอยู่ ในบริเวณสภาตั้งแต่ประตูทางเข้ามีการตรวจตรารักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวด ตำรวจสภาคอยตรวจกระเป๋าและบัตรประจำตัวผู้สื่อข่าวและผู้เข้าฟังการประชุม และก่อนจะเข้าประตูชั้นในของอาคารศึกษารัฐสภา มีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบแต่งชุดสากลคอยตรวจลงถ่ายรูปของช่างภาพว่ามีอาวุธหรือวัตถุระเบิดซุกซ่อนเข้าไปหรือไม่ และมีการตรวจกระเป๋าและตามร่างกายโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ตรวจวัตถุระเบิดและอาวุธแบบที่ใช้กับผู้นักโดยสารเครื่องบิน และตรวจบัตรประจำตัวอีกครั้งก่อนที่จะอนุญาตให้เข้าไปได้¹

ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษา ได้มีหน่วยสังเกตการณ์ประมาณ 50 คน เข้าไปชุมนุมอยู่ในสวนสัตว์ดุสิต ค้านตรงข้ามกับสภา และชี้แจงว่าเพื่อคอยดูความเคลื่อนไหวของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาว่าจะมาบีบบังคับสภานิติบัญญัติ เรื่องร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้าหากมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ทางศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษา ก็จะใช้มาตรการเข้าจัดการทันที นอกจากนั้นตัวแทนของศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษา ประมาณ 10 คน ได้นำใบปลิวมาแจกแก่สมาชิกสภานิติบัญญัติ และประชาชนที่บริเวณประตูทางเข้าสภา ใบปลิวดังกล่าวมีใจความโดยสรุปว่า นักเรียนอาชีวจะไม่กระทำการให้เป็นที่หวาดวิตกแก่ประชาชน แต่หากมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดกระทำการส่อไปในทางสร้างความวุ่นวายในบ้านเมือง ทางนักเรียนอาชีวจะเข้าชกขวางทุกวิถีทาง²

¹สยามรัฐ (5 ตุลาคม 2517) : 16.

²เรื่องเดียวกัน.

ทางความประชาชนในกรุงเทพฯส่วนใหญ่ไม่ออกจากเคหะสถานเนื่องจากเกรงว่าจะมีเหตุการณ์ร้ายแรง ร้านค้าบางแห่งหยุดกิจการในวันนั้น ตามสถานีตำรวจต่าง ๆ มีการเตรียมพร้อม และมีกำลังตำรวจสายตรวจไปประจำยังจุดต่าง ๆ เช่นบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าบริเวณทางเข้าประตูสวนสัตว์ดุสิต มีรถวิทยุติดเครื่องขยายเสียงเตรียมพร้อมอยู่บริเวณหน้ารัฐสภา ประชาชนส่วนใหญ่เปิดวิทยุรับฟังข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และคอยฟังการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 กรมประชาสัมพันธ์ได้นำเครื่องส่งวิทยุขนาด 50 กิโลวัตต์ซึ่งเป็นขนาดใหญ่กว่าที่เคยใช้ถ่ายทอดการประชุมทุกครั้งที่ผ่านมาถ่ายทอดการประชุมสภาไปทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนรับฟังอย่างทั่วถึง¹

การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งเพื่อพิจารณาลงมติร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 เริ่มขึ้นเมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้กล่าวเปิดการประชุมและแจ้งต่อที่ประชุมว่ามีสมาชิกร่วมประชุมทั้งสิ้น 286 คน ครบองค์ประชุมตามมาตรา 10 ววรรค 2 ของรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ซึ่งกำหนดองค์ประชุมไว้ 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภา และให้ที่ประชุมลงมติร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 โดยวิธีการชานชื่อสมาชิกที่ละคนเรียงตามลำดับตัวอักษร ให้สมาชิกยืนขึ้นและออกเสียงว่า "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" โดยมีนายประสิทธิ์ ศรีสุชาติ เลขาธิการรัฐสภาเป็นผู้ชานชื่อเริ่มต้นตั้งแต่ผู้มีชื่อขึ้นต้นด้วยอักษร ก คือ พลอากาศเอก กมล เคชะตุงคะ เป็นคนแรก จนถึงคนสุดท้าย นายเอนก สิทธิประศาสน์ บรรยาภาสระหว่างออกเสียงลงมติเป็นไปอย่างปกติไม่ตึงเครียด²

ผลการลงมติร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ปรากฏว่า ในจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม 286 คน มีมติเห็นด้วย 280 เสียง และมีสมาชิกไม่เห็นด้วย 6 เสียงคือ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน.

1. นายชวรัช มกรพงษ์ 2. นายประคอง เทวารุทท 3. นายไพจิตร เอื้อทวีกุล 4. นายระวี ภาวิไล 5. นายสุวิทย์ รวิวงศ์ 6. นายเสนห์ จามริก¹ เป็นอันว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติและประธานสภาจะได้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญต่อไป

ภายหลังจากการเสร็จสิ้นการประชุม นายประคอง เทวารุททได้ให้เหตุผลที่ลงมติคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญว่า ตนไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาตั้งแต่ต้นและขอแปรญัตติมาหลายมาตราแต่ไม่ได้ผล รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีข้อบกพร่องไม่สัมพันธ์กัน ส่วนที่ก้าวน้ำก็ก้าวน้ำเกินไปและบางส่วนก็ล้าหลังมาก² นายเสนห์ จามริก ให้เหตุผลว่า เพราะตนคัดค้านเรื่องอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งในร่างรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่แรก และมีความเห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและผู้สมัครรับเลือกตั้งควรมีอายุตั้งแต่ 23 ปีขึ้นไปและควรมีสภาเดียว ในเมื่อสิ่งเหล่านี้ไม่มีในรัฐธรรมนูญ ตนจึงคัดค้านไม่เห็นด้วย³ นายระวี ภาวิไล ให้เหตุผลในการคัดค้านว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องสิทธิการศึกษาและสิทธิเสรีภาพของประชาชนดีพอ⁴ นายชวรัช มกรพงษ์ ให้เหตุผลที่คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญว่า ตนเห็นด้วยกับข้อเรียกร้องของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่ให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญรวม 4 ประการด้วยกัน การคัดค้านครั้งนี้เป็นการแสดงว่าอย่างน้อยก็มีคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้และเป็นพื้นฐานที่จะให้มีการแก้ไขต่อไป⁵

¹ ประชาธิปไตย (6 ตุลาคม 2517) : 1.

² สยามรัฐ (6 ตุลาคม 2517) : 15.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ ประชาธิปไตย (6 ตุลาคม 2517) : 1.

⁵ สยามรัฐ (5 ตุลาคม 2517) : 15.

ทางค่าน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ กล่าวว่า มีความยินดีและโล่งใจที่ร่างรัฐธรรมนูญผ่านวาระที่ 3 ไปได้ เกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น ยังไม่แน่ใจว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งจะทำหน้าที่เป็นรัฐสภาจนกว่าจะมีการเลือกตั้งจะสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ แต่โดยความเห็นส่วนตัวเท่าที่ได้ทำการศึกษาคิดว่าแก้ไขได้ และมีความเห็นว่ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะไม่ใช่รัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ก็ยังมีข้อดีหลายประการและร่างไว้ให้เสนอแก้ไขได้ง่ายซึ่งอาจจะมีการแก้ไขโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาในโอกาสต่อไป¹

นายบัว อึ้งภากรณ์ ให้ความเห็นเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านวาระที่ 3 แล้วว่าแม้ว่าตนเองจะไม่เห็นด้วยกับหลาย ๆ ประการในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ตาม แต่ก็มีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นประชาธิปไตยมากกว่าทุกฉบับที่เคยมีมา การจะขอแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ควรแก้ไขโดยสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ถ้าแก้ไขโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติคงจะสูญเสียในสภาไม่ได้ และให้ความเห็นเกี่ยวกับกรณีอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งว่า คนหนุ่มที่อยู่ในวัย 20 - 23 ปี นับเป็นกำลังสำคัญมาก การที่จะอาศัยคนรุ่นเก่านั้นไม่สมควรพวกนี้ไม่ค่อยน่าไว้วางใจเพราะเคยรับสินบนกันมาก่อน ถ้าได้คนรุ่นใหม่ก็จะซื้อได้ยาก และกล่าวว่าถ้าหากคนได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิกก็ต้องตอบปฏิเสธไม่รับอย่างเด็ดขาดเพราะตนไม่เห็นด้วยกับการที่จะให้มีวุฒิสภา²

พันเอก สมคิด ศรีสังคม สมาชิกสภานิติบัญญัติได้ให้ความเห็นว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นร่างรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดเท่าที่เคยมีมา กล่าวคือ ประการแรก ให้ความคุ้มครองในบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ประการที่สอง ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาก เช่นกำหนดให้สมาชิกสภาต้องแจ้งทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ต่อรัฐสภา เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกสภาใช้อำนาจไปใน

¹สยามรัฐ (6 ตุลาคม 2517) : 1, 16.

²เรื่องเดียวกัน.

ทางแสวงหาผลประโยชน์ วุฒิสมาชิกในสภาสูงนี้มีไม่มากเกินไป คือมีเพียง 100 คน แต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงใช้พระราชวินิจฉัยตามคุณวุฒิความสามารถ และความซื่อสัตย์ ประการที่สามารถร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้อ่านาจุติสมาชิกร้อยอย่างจำกัดและมีการรับรองฐานะของหัวหน้าผู้นำพรรคฝ่ายค้านให้มีตำแหน่งอย่างมีเกียรติ และมีเงินเดือนซึ่งในรัฐธรรมนูญที่แล้ว ๆ มาไม่เคยมีมาก่อน¹

ภายหลังจากร่างรัฐธรรมนูญผ่านวาระที่ 3 แล้ว นายชั่งทอง โฉภาสศิริวิทย์ รักษาการเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ได้แถลงว่า ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา จะดำเนินการเพื่อให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป โดยจะดำเนินไปตามขั้นตอนของระบอบประชาธิปไตย และยืนยันว่าจะไม่มีการถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างเด็ดขาด²

บันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ด้วยคะแนนเสียง 280 ต่อ 6 เห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 และประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะได้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีบันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ลงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2517 พระราชทานมายังประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติผ่านทางราชเลขาธิการ มีใจความว่า ได้ทรงพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และทรงมีคำวิงวอนข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อความในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ดังนี้คือ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน.

ทรงไม่เห็นด้วยกับมาตรา 107 วรรค 2 ที่มีบัญญัติให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา เพราะประธานองคมนตรีเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งตามพระราชอัชฌาศัยตามความในมาตรา 16 เป็นการขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง ทั้งจะทำให้ประธานองคมนตรีอยู่ในสภาพเสมือนเป็นองค์กรทางการเมือง ซึ่งขัดกับมาตรา 17 และทรงเห็นว่ายังมีปัญหาอื่น ๆ อีกที่จะต้องพิจารณา แต่ยอมสุดแล้วแต่วิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งอาจมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะจะสมแก่สภาพการณ์ของบ้านเมืองและกาลสมัย¹

บันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ประธานสภานิติบัญญัตินี้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักประชาธิปไตยของพระองค์และความสนพระทัยในร่างรัฐธรรมนูญและนับเป็นบันทึกครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย²

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติกล่าวว่าการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีบันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการผ่อนคลายความรู้สึกทางการเมืองเพื่อให้แนวความคิดหาทางพิจารณาให้เกิดผลดีแก่ทุกฝ่าย และจะได้นำบันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 เสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อปรึกษาหารือกันต่อไป ส่วนจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือไม่นั้นยอมสุดแล้วแต่สภานิติบัญญัติแห่งชาติและในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งต่อไปซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2517 นั้นตนเองจะขอลาออกจากตำแหน่งประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อเตรียมตัวจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้เพื่อมิให้เสื่อมเสียสถาบันอันทรงเกียรติ³

¹สยามรัฐ (7 ตุลาคม พ.ศ.2517) : 16.

²ไทยรัฐ (8 ตุลาคม พ.ศ.2517) : 3.

³สยามรัฐ (7 ตุลาคม 2517) : 16.

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยและได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2517¹ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปรารภก่อนที่จะทรงลงพระปรมาภิไธยว่า ทรงพิจารณารัฐธรรมนูญแล้ว เห็นว่ามีบทบัญญัติเพียงพอที่จะสนองความประสงค์ของประชาชนในการที่จะต้องการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเร็ว เพื่อเข้ามาบริหารประเทศตามเจตนารมณ์ ส่วนการแก้ไขต่อไปในบางมาตราที่ยังไม่เหมาะสมอาจให้สภาในปัจจุบันพิจารณาแก้ไขก็ได้ แต่ถ้าหากสภานิติบัญญัติแห่งชาติเห็นว่าเป็นผู้ร่างเองและไม่สมควรที่จะเป็นผู้แก้ไข ก็ต้องรอให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงเป็นผู้พิจารณาแก้ไขซึ่งจะเป็นการถูกต้องกับความประสงค์ของประชาชนโดยสมบูรณ์มากกว่า²

ความเคลื่อนไหวที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้เมื่อสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนหนึ่ง ที่ออกเสียงลงมติสนับสนุนให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านวาระที่ 3 ทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญนั้นหมดทุกมาตรา การที่ลงมติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญก็เพื่อ ต้องการให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดยเร็วและเพื่อจะได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการจัดตั้งรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนเพื่อทำหน้าที่ปกครองบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป การที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติผ่านร่างรัฐธรรมนูญในการพิจารณา วาระที่ 3 ด้วยคะแนนเสียง 280 ต่อ 6 เสียงจึงมิได้หมายความว่าสมาชิกสภาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักการในร่างรัฐธรรมนูญทุกประการ การคัดลिनใจที่กระทำไปนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพที่ควรจะเป็น

¹"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517," ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 91 (7 ตุลาคม 2517).

²สยามรัฐ (8 ตุลาคม 2517) : 1, 16.

ไปตามระบอบประชาธิปไตย¹ ดังนั้นภายหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 แล้วจึงมีความเคลื่อนไหวในบรรดาสมาชิกสภาบางท่านในอันที่จะเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

นายนิสสัย เวชชาชีวะ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และโฆษกประจำสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรีแถลงว่าตนเองจะร่วมกับเพื่อนสมาชิกอีกจำนวนหนึ่งจะเสนอญัตติขออนุญาตแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา สำหรับหลักการที่จะขอแก้ไขนั้นมีอยู่ 3 ประเด็นด้วยกันคือ (1) รัฐสภาควรมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว หรือถ้าหากมีสองสภาวุฒิสภาจะต้องมาจากการเลือกตั้ง (2) มาตรา 115 อนุ 2 เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ขอแก้จากอายุ 20 ปี เหลือ 18 ปี (3) มาตรา 117 อนุ 2 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งขอแก้จากอายุ 25 ปี เหลือ 23 ปี ส่วนอีกประเด็นหนึ่งที่มีการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการส่งทหารออกนอกประเทศและต่างประเทศส่งทหารเข้ามาในประเทศต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภานั้น จะยังไม่ขอเสนอขอแก้ไขในครั้งนี้อยู่ เพราะเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีบทบัญญัติควบคุมอยู่บ้างแล้ว คือการมีสนธิสัญญาทางทหารใด ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และรัฐบาลในสมัยต่อไปจะเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีครั้งหนึ่งต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นปัญหาการทหารระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องไม่น่าห่วงมากนัก เพราะรัฐบาลซึ่งมาจากประชาชนย่อมจะต้องรักษามลประโยชน์ของประชาชน²

ทางด้านนิสิตนักศึกษานั้นนายชังทอง โอภาสศิริวิทย์ รักษาการ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย แถลงว่าในฐานะที่ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ต้น จึงจะดำเนินการต่อไปตามขั้นตอนของระบอบประชาธิปไตย

¹ ประชาชาติรายสัปดาห์ 50 (31 ตุลาคม 2517) : 20.

² สยามรัฐ, เรื่องเดียวกัน.

การเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นเป็นประชาธิปไตย มิใช่เป็นการเรียกร้องของศูนย์ฯ แต่ฝ่ายเดียว ดังจะเห็นได้จากกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนหนึ่งที่กำลังมีการเคลื่อนไหวในการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญกันอยู่ ซึ่งทางศูนย์ฯ ขอสนับสนุนเพื่อที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะได้เป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นรัฐธรรมนูญของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ¹

จากการที่มีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติบางท่านพยายามที่จะเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 นั้นได้เกิดปัญหาว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ เพราะตามมาตรา 228 อนุมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ได้บัญญัติว่า ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร และตามบทเฉพาะกาล มาตรา 237 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ บัญญัติว่าให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ดังนั้นจึงมีปัญหว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้จะทำการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้หรือไม่

นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความเห็นว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติไทยไม่อาจเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ เพราะขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องเสนอโดยคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น แม้สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะทำหน้าที่รัฐสภาแต่ก็ไม่ใช่ สภาผู้แทนราษฎร แม้คณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจจะพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมได้ เพราะรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ชัดเจนว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้อีกก็แต่โดยการประชุมร่วมกันของทั้งสองสภา คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (มาตรา 165 อนุมาตรา 16 และมาตรา 228

¹ เรื่องเดียวกัน.

อนุมาตรา 3) สถานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่รัฐสภาก็เป็นเพียงสภาเดี่ยวเท่านั้น¹

นายจิตติ ติงศภทิตย์ ให้ความเห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติที่เห็นกันว่าเปิดโอกาสไว้ให้แก้ไขได้นั้นคือ ตามมาตรา 228 มีอยู่ 2 ประเด็นได้แก่คุณสมบัติของผู้เสนอแก้ไขและผู้ที่จะพิจารณาลงมติ ตามรัฐธรรมนูญระบุว่าผู้เสนอขอแก้ไขจะต้องเป็น คณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร เรื่องนี้มีสมาชิกส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อยู่ในเกณฑ์เสนอขอแก้ไขได้ ดังนั้นถ้าสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเสนอแก้ไขก็ต้องให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ ส่วนการพิจารณาลงมติตามรัฐธรรมนูญระบุว่าจะต้องกระทำโดยการประชุมร่วมกันของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภานั้น นายจิตติ ติงศภทิตย์ได้ให้ความเห็นต่อไปว่าไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด เพราะในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา จึงเห็นว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้² นายกระมล ทองธรรมชาติ และ นายพงศ์เพ็ญ สกนตาทัย ให้ความเห็นว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้แก้ไขรัฐธรรมนูญได้เพราะ บทเฉพาะกาลได้บัญญัติให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภาซึ่งเท่ากับทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา³

ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2517 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้แจ้งต่อที่ประชุมว่า ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 แล้วตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม พุทธศักราช 2517 และเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีบันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 (ลงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2517) พระ-

¹สยามรัฐ (7 ตุลาคม 2517) : 8.

²สยามรัฐ (9 ตุลาคม 2517) : 16.

³สยามรัฐ (7 ตุลาคม 2517) : 8.

ราชทานแก่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผ่านราชเลขาธิการ จากนั้นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้อัญเชิญพระราชกระแสดังกล่าวอ่านให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติฟัง เมื่อที่ประชุมรับทราบแล้ว ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติขอให้มีการประชุมลับ เมื่อเสร็จจากการประชุมลับแล้ว ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ขออนุมัติใช้ข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516 เท่าที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ไปพลางก่อน ที่ประชุมอนุมัติ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวน 7 คน เพื่อพิจารณาปรับปรุงข้อบังคับการประชุมปรึกษาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2516 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ¹

ภายหลังเลิกประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้ว ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติแถลงว่า ได้ยื่นใบลาออกต่อราชเลขาธิการเพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนเย็นวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2517 โดยพลเอกสราญแพทยกุล รองประธานสภาคนที่หนึ่งก็ดำเนินการอย่างเดียวกัน สำหรับนายประภาศน์ อวยชัย รองประธานสภาคนที่สอง ซึ่งเดินทางไปประชุมสหภาพรัฐสภาแห่งเอเชียที่ประเทศญี่ปุ่นจะยังคงดำรงตำแหน่งรองประธานสภาต่อไป สำหรับการเลือกตั้งประธานสภาคนใหม่ได้กำหนดขึ้นในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2517 โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐสภา มีรองประธานสภาเพียงหนึ่งคน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งแจ้งถึงการประชุมลับของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวันนั้นว่า เป็นการประชุมเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับบันทึกพระราชกระแสเรื่องรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องมีการกล่าวถึงองค์พระมหากษัตริย์ หากเป็นการประชุมโดยเปิดเผยและมีการอภิปรายโดยใช้ราชาศัพท์ที่ไม่ถูกต้องก็อาจจะเป็นที่ครหาได้ ส่วนปัญหาที่ว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือไม่ยังไม่มีการลงมติในเรื่องนี้ แต่ในความเห็นส่วนตัวเห็นว่าควรจะได้มีการแก้ไขและจะร่วมลงนามในญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย และเห็นว่าในการแก้ไข

¹"บันทึกการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 1 วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2517," รัฐสภาสาร 11 (ตุลาคม 2517) : 19, 20.

รัฐธรรมนูญนั้นหากรัฐบาลเป็นผู้เสนอแล้วจะเป็นการดีที่สุด¹

ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 2 วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2517 พันเอก สงวน คำวงษา รองเลขาธิการรัฐสภา รักษาการแทนเลขาธิการรัฐสภาได้เชิญ พระมณูเวทย์วิมลนาท สมาชิกอาวุโสสูงสุดที่มาประชุมขึ้นเป็นประธานชั่วคราว เพื่อเลือกประธานสภาและรองประธานสภาต่อไป ซึ่งที่ประชุมลงมติเลือก นายประภาศน์ อวยชัย เป็นประธานสภา และเลือก นายบุญชนะ อัดถากร เป็นรองประธานสภา²

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในบรรดาสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะขอแก้ไขรัฐธรรมนูญแต่ก็มิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ ทางฝ่ายรัฐบาลนายประคอม หุตะสิงห์รองนายกรัฐมนตรีแถลงว่ารัฐบาลจะไม่เสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างเด็ดขาด โดยจะปล่อยให้เป็นที่ของสภาแต่ฝ่ายเดียว ค้วยเหตุผลที่ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด การจะแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นควรให้เป็นไปตามประชามติของประชาชน ซึ่งหมายความว่าเรื่องนี้ควรให้เป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรซึ่งจะได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชน³ ต่อมาเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2517 ซึ่งเป็นวันรัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งกับบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล อาทิ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี และนายประคอม หุตะสิงห์ ว่าสมควรที่จะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับความต้องการของปวงชน⁴

¹"บันทึกข่าวประจำตุลาคม 2517.", เรื่องเดียวกัน, : 45 - 46.

²"บันทึกการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 2 วันที่ 11 ตุลาคม 2517.", เรื่องเดียวกัน : 24

³ประชาชาติรายสัปดาห์ 49 (24 ตุลาคม 2517) : 7.

⁴ประชาชาติรายสัปดาห์ 58 (26 ธันวาคม 2517) : 10.

การแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ครั้งที่ 1

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งกระตุนเตือนรัฐบาลเรื่อง การแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลจึงรีบดำเนินการ เรื่องนี้เป็นการด่วน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมี นายประกอบ หุตะสิงห์ นายกิตติ สีหนนท์ นายสมภพ โทตระกิตย์ และพล.ต.ท.อรรถสิทธิ์ สิทธีสุนทร เป็นกรรมการ คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมต่อ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยขอให้ยกเลิกวุฒิสภาให้คงมีแต่สภาผู้แทนราษฎรแต่เพียงสภาเดียว

เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2517 สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ในการประชุม ครั้งนี้ สภาได้นำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม ของนายอมร จันทรมบูรณ์ เข้าพิจารณาด้วย ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้พิจารณาร่วมกัน เพราะเป็นเรื่อง ทำนองเดียวกัน นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงเหตุผลในการเสนอร่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมว่า ความที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ได้บัญญัติให้รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดให้วุฒิสภา มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว โดยมีอำนาจ เพียงยับยั้งร่างกฎหมายชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ก็มีอำนาจควบคุมฝ่ายบริหารได้เพียง แต่การตั้งกระทู้ถามเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในทางการเมืองและการปกครอง ประเทศแล้วเห็นว่า วุฒิสภาในสภาพดังกล่าวไม่อาจทำหน้าที่นิติบัญญัติได้เหมาะสม แก่สถานการณ์ของบ้านเมืองได้ สมควรมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียวเพื่อจะได้ปฏิบัติ หน้าที่ได้โดยสะดวกและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย¹ หลังจากนั้นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้อภิปรายกันอย่าง

¹สัญญา ธรรมศักดิ์, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 19 วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2517, กองการประชุม.

กว้างขวางทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยกับการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ และฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

เหตุผลของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีดังนี้คือ การขอแก้ไขรัฐธรรมนูญหลังจากการประกาศใช้ได้ไม่นานเท่าไรนั้นจะเป็นการทำให้รัฐธรรมนูญขาดความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นการผิดหลักการออกเสียงในระบอบประชาธิปไตยที่เคารพเสียงข้างมาก เพราะในการพิจารณารัฐธรรมนูญฉบับนี้ สภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้เองได้ลงมติให้มีสองสภา ถ้าหากจะแก้ไขในข้อนี้ โดยให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว ก็เท่ากับว่าการลงมติของเสียงข้างมากนั้นไม่มีความหมาย¹ การเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในระยะนี้เป็นระยะที่ไม่เหมาะสม เพราะทั้งรัฐบาลและสภากำลังจะพินาศที่ ไม่ควรจะทำหน้าที่แก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญควรให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเป็นผู้แก้ไขจะเป็นการสมควรกว่า² และที่สำคัญคือ พระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นพระองค์ท่านมิได้ระบุว่าไม่ทรงเห็นด้วยกับวุฒิสภา เพียงแต่ทรงไม่เห็นด้วยกับวิธีการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกที่ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ³

สมาชิกสภาฝ่ายที่เห็นด้วยที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลว่า การที่รัฐบาลเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมา นี้ นับเป็นความกล้าของรัฐบาลที่กล้าสู้กับความจริง ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชนให้สัมฤทธิ์ผล และเป็นการดีกว่าที่รัฐบาลจะนิ่งเฉยไม่ทำอะไรเลย⁴ การขอแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้มิใช่เป็นการไม่เคารพหลักการ

¹ ฅล สมวิเชียร, เรื่องเดียวกัน.

² อุดลย์ วิเชียรเจริญ, เรื่องเดียวกัน.

³ ทวิช เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา, เรื่องเดียวกัน.

⁴ อมร จันทร์สมบูรณ์, เรื่องเดียวกัน.

เสียงข้างมากที่ลงมติไปแล้วแต่ประการใด แต่สิ่งต่าง ๆ นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมและกาลเวลา การที่รัฐบาลขอแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยให้สิทธิแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น รับฟังเสียงประชาชนมากยิ่งขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกไว้¹ และตามข้อเท็จจริงวุฒิสภาตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นไม่มีความสำคัญหรือประโยชน์เท่าใดนัก และถ้ายิ่งเอาวุฒิสภานี้ไปเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ยิ่งเป็นการกระทำที่ไม่สมควร ดังนั้น จึงเห็นว่าควรจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยยกเลิกวุฒิสภาเสีย²

เมื่อสมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งชาติอภิปรายแสดงความคิดเห็นจนถึงเวลาลงมติในวาระที่ 1 แล้วนั้น ก่อนการลงมติ นายประภาศน์ อวยชัย ประธานสภาได้ขอมติจากที่ประชุมเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกที่จะถือเป็นเกณฑ์ในการรับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมวาระที่ 1 ซึ่งตามมาตรา 228 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 อนุมาตรา 3 กำหนดว่า "การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ 1 ขึ้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วย ในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา" ซึ่งในขณะนั้นมีสมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งชาติทั้งสิ้น 292 คน และตามมาตรา 6 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 กำหนดให้สภาิติบัญญัติแห่งชาติประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 299 คน ดังนั้นจึงขอมติจากที่ประชุมว่าจะเอาจำนวนสมาชิกเท่าใดเป็นเกณฑ์ ในที่สุดสมาชิกได้ลงมติให้ถือเอากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มีอยู่ในขณะนั้น คือ 292 คน เป็นเกณฑ์ด้วยคะแนนเสียง 148 ต่อ 28 ต่อจากนั้นเป็นการลงมติในวาระที่ 1 ขึ้นรับหลักการ ผลการลงมติปรากฏว่าสมาชิกที่เห็นควรรับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรีและนายอมร จันทรมบูรณ์ กับคณะ มีจำนวน 121 คน สมาชิกที่ไม่เห็น

¹ สุรน ขึ้นสมจิตร, เรื่องเดียวกัน.

² ไพจิตร เอื้อทวีกุล, เรื่องเดียวกัน.

ควรมี 54 เสียง และสมาชิกงออกเสียง 35 คน เป็นอันว่าที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติดลงมติไม่รับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับเพราะคะแนนเสียงเห็นชอบช่วยในการแก้ไขเพิ่มเติมน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้นคือ 292 คน และในการประชุมครั้งนี้สมาชิกที่ขาดประชุมมีจำนวน 82 คน

ภายหลังการประชุม นายไพโรจน์ ชัยนาม สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และอดีตประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ลงมติดังกล่าวไม่ออกเสียงว่า เป็นเพราะมีความรู้สึกหนักใจในปัญหาข้อกฎหมาย เช่นเดียวกับนักกฎหมายคนอื่น ๆ ซึ่งมีความเห็นว่า สภานิติบัญญัติไม่มีอำนาจพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญ และกล่าวต่อไปว่า แม้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งวุฒิสภา แต่ความจริงแล้วพระมหากษัตริย์มิได้ทรงคัดเลือกเอง แต่มีผู้เสนอให้ทรงแต่งตั้ง และตามปกติแล้วผู้รับสนองพระบรมราชโองการจะเป็นผู้กราบบังคมทูล เสนอรายชื่อ ดังนั้นเมื่อจะให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้กราบบังคมทูล เสนอรายชื่อผู้ที่สมควรจะทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ซึ่งคิดว่าจะทำให้เกิดปัญหาต่อไป โดยนายกรัฐมนตรีที่มาจกพรรคหรือกลุ่มการเมืองก็ต้องเสนอรายชื่อผู้ที่เป็นพรรคพวกของตนเป็นวุฒิสภา¹

การแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ครั้งที่ 2

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติไม่รับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 แก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับที่ขอให้ยกเลิกวุฒิสภาโดยให้มีเพียงสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียวก็คือ มีการอ้างถึงบันทึกพระราชกระแสเรื่องร่างรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ท่าน

¹"บันทึกข่าวฉันทาคม 2517," รัฐสภาสาร 1 (ธันวาคม 2517) : 65 -

ทรงไม่เห็นด้วยกับการให้ประธานองคมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก มิใช่ไม่ทรงเห็นด้วยกับการมีวุฒิสภา

ต่อนั้น ได้มีสมาชิกสภานิติบัญญัติ 2 ท่าน เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คือ ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายสิงห์โต จางตระกูล กับคณะ 68 คน ซึ่งมีหลักการขอแก้ไขให้นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกและร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายสมพร เทพสิทธา กับคณะ 65 คน ซึ่งขอแก้ไขให้คณะองคมนตรีเป็นผู้จัดทำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 300 คน เป็นบัญชีลับ เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้งและให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ประชุมพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2517 นายสิงห์โต จางตระกูล ได้อภิปรายสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของตนว่า การกำหนดให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสภานั้นจะทำให้ประธานองคมนตรีอยู่ในลักษณะที่เป็นองค์กรทางการเมือง และการที่ตนเองและคณะ เสนอให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกก็เพราะเห็นว่านายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้ที่มีความสุจริต ยุติธรรม เหมาะสมที่จะเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก¹ นายสมพร เทพสิทธา ได้อภิปรายว่า การให้คณะองคมนตรีเป็นผู้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกเลือกตั้งเป็นการถ่วงถ่วงถึงสองชั้น และเป็นทั้งการแต่งตั้งและการเลือกตั้ง ด้วยเหตุที่องคมนตรีเป็นผู้ที่ไม่ฝักใฝ่ในทางการเมือง จึงเชื่อว่า บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่องคมนตรีคัดเลือกเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร จะเป็นผู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและโดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจาก

¹สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 21 วันพฤหัสบดีที่ 26 ธันวาคม 2517, กองการประชุม.

ประชาชนจึงถือได้ว่าผู้แทนของประชาชนเป็นผู้เลือกวุฒิสมาชิก ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย เป็นการเลือกวุฒิสมาชิกโดยประชาชนทางอ้อม¹ ก่อนการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับ นายยุวรัตน์ วัฒนเวช สมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งชาติได้ขอปรึกษาที่ประชุมสภาว่า ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับนั้น มีหลักการไม่ตรงกันคือ ร่างของนายสิงห์โต จ่างตระกูลให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก แต่ร่างของนายสมพร เทพสิทธา ให้ประชาชนสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก ถ้าให้มีการลงมติในวาระที่ 1 ขึ้นรับหลักการโดยที่ว่าจะรับหลักการฉบับใดฉบับหนึ่ง ก็เชื่อว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับจะต้องตกไปเพราะมีเสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภา (ตามมาตรา 228) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 3) การพิจารณาในชั้นนี้จึงควรเปลี่ยนหลักการ เป็นเพียงการขอแก้ไขมาตรา 107 เกี่ยวกับผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก เมื่อรับหลักการไปแล้วจึงจะพิจารณาในวาระที่ 2 ขึ้นแปรญัตติว่าจะให้ใคร เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก²

นายไพจิตร เอื้อทวีกุล อภิปรายสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ นายสิงห์โต จ่างตระกูล ว่าเป็นการสมควรที่จะให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก ซึ่งนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนตามร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายสมพร เทพสิทธา นั้นที่ให้คณะองคมนตรีเป็นผู้จัดทำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิแล้วให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้งและให้ประชาชนสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกนั้น ยังคงทำให้วุฒิสมาชิกผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยผ่านองคมนตรีอยู่เช่นเดิม ส่วนสมาชิกสภาที่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน.

แก้ไขเพิ่มเติมของนายสมพร เทพสิทธา อภิปรายสนับสนุนว่าเป็นการประสานระหว่างสถาบันที่เป็นกลาง คือองคมนตรีทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 300 คน และให้สถาบันการเมืองที่เป็นอำนาจของประชาชนคือสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกตั้ง ส่วนการจะให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการนั้น แม้จะเชื่อมั่นว่า นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นคนดี มีความยุติธรรม แต่เป็นเรื่องของการยึดถือตัวบุคคล ซึ่งในอนาคตนั้น นายกรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ก็คงจะเลือกพรรคพวกของตนขึ้นเป็นวุฒิสมาชิก การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพราะนอกจากปัญหาความถูกต้อง ความชอบธรรม ความเกี่ยวข้องของอำนาจแล้ว เรายังต้องคำนึงถึงระบบการเมือง หรือจักรกลทางการเมืองว่าจะทำงานได้หรือไม่ การให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก เกรงว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภา กล่าวคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่เคารพและยอมรับสมาชิกวุฒิสภา เพราะถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นผู้แทนที่แท้จริงของประชาชน ส่วนสมาชิกวุฒิสภานั้นเป็นพรรคพวกของนายกรัฐมนตรี เป็นฐานอำนาจทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาล และถ้าเป็นเช่นนั้นจะทำให้วุฒิสภาขาดความศักดิ์สิทธิ์และไม่มีศักดิ์ศรี¹ และเท่ากับว่าเป็นการละทิ้งหลักการที่จะให้วุฒิสภาเป็นผู้ใช้อำนาจยับยั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะวุฒิสมาชิกจะเป็นพวกเดียวกันกับรัฐบาล²

หลังจากที่สมาชิกอภิปรายพอสมควรแล้ว นายประภาศน์ อวยชัย ประธานสภาได้ให้ที่ประชุมลงมติก่อนว่าจะให้รวมหรือแยกการลงมติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 แก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับ ซึ่งที่ประชุมมีมติให้พิจารณาแยกกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียง 105 ต่อ 30 เสียง สมาชิกสภาที่วิตกว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสองฉบับนี้จะต้องตกไปเพราะได้รับเสียงสนับสนุนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวน

¹กมล สมวิเชียร, เรื่องเดียวกัน.

²นิริพัทธ์ ชาติจันทร์, เรื่องเดียวกัน.

สมาชิกทั้งหมดจึงเรียนปรึกษาประธานสภา ขอให้ประธานสภาปรึกษากับผู้เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งสองท่านให้ท่านท่านหนึ่งถอนญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้คงเหลือเพียงร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพียงร่างเดียวเพื่อที่จะได้มีโอกาสได้เสียงสนับสนุนเกินกว่ากึ่งหนึ่งแทนที่จะต้องตกไปทั้งสองฉบับ¹ หลังจากนั้นประธานสภาสั่งพักการประชุมตอนเที่ยง ระหว่างพักการประชุมสมาชิกสภาได้ปรึกษาหารือกันเป็นการส่วนตัวเพื่อหาทางแก้ไขปัญหามีให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต้องตกไปทั้งสองฉบับ ในการประชุมตอนบ่ายนายสิงห์โต จ่างตระกูล ได้ขอถอนญัตติขอแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ตนเองและคณะเป็นผู้เสนอ ที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 134 ต่อ 5 ต่อจากนั้นที่ประชุมได้ลงมติรับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งนายสมพร เทพสิทธา กับคณะเป็นผู้เสนอด้วยคะแนนเสียง 182 ต่อ 8 ซึ่งเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภา มีสมาชิกงดออกเสียง 12 คน และที่ประชุมลงมติเห็นชอบให้มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม วาระที่ 2 โดยกรรมาธิการเต็มสภาด้วยคะแนนเสียง 110 ต่อ 25 นายมานะ พิทยาภรณ์ ได้เสนอให้เลื่อนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมวาระที่ 2 ไปอีก 1 วัน เพื่อให้สมาชิกสภาได้มีโอกาสศึกษาและพิจารณำปัญหาข้อกฎหมายต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ ที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 83 ต่อ 35 หลังจากนั้น นายใหญ่ ศรีวาทศาสตร์ เสนอให้ตั้งกรรมาธิการ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก่อนการพิจารณาในวาระที่ 2 ซึ่งการตั้งกรรมาธิการเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก่อนการพิจารณา ในวาระที่ 2 โดยกรรมาธิการเต็มสภานั้น เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา พ.ศ. 2517 ข้อ 101 วรรคท้ายซึ่งกำหนดว่า "ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยกรรมาธิการเต็มสภานั้นสภาจะตั้งคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณาปัญหาใดโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ได้" ที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 110 ต่อ 2 และเลือกกรรมาธิการจำนวน 5 คนคือ นายสมภพ โทกระกิตย์ นายอมร จันทรสมบูรณ์ นายสมพร เทพสิทธา นายใหญ่ ศรีวาทศาสตร์และ

¹ไพจิตร เอื้อทวีกุล, เรื่องเดียวกัน.

นายเฉลิมชัย วลีนนท์

วันรุ่งขึ้นคือวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2517 สภานิติบัญญัติแห่งชาติประชุมพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม วาระที่ 2 โดยกรรมาธิการเต็มสภา ได้มีผู้ขอแปรญัตติ 3 ท่านคือ

1. นายสุชน ชื่นสมจิตร ขอให้สมาชิกสภาจังหวัดแต่ละจังหวัดคัดเลือกมาจังหวัดละหนึ่งคน ที่เหลือให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครเป็นผู้คัดเลือก¹ โดยอภิปรายให้เหตุผลว่าการให้คณะองคมนตรีเป็นผู้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒินั้นก็ยังคงเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และองคมนตรีนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การที่จะได้สังสรรค์กับคนทั่วไปในระดับชั้นต่าง ๆ มีน้อย ส่วนการที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งวุฒิสมาชิกก็จะทำให้วุฒิสภาขาดความเป็นกลางทางการเมือง การให้สมาชิกจังหวัดเลือกตั้งมาจังหวัดละ 1 คน นั้นจะได้คนที่ทราบปัญหาแต่ละภูมิภาคเข้ามา และจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างส่วนกลางกับจังหวัดต่าง ๆ

2. นายเรณู สุวรรณสิทธิ์ ขอให้ประธานองคมนตรี นายกรัฐมนตรีและประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอบัญชีรายชื่อ แต่ละบัญชีจำนวน 300 คน เพื่อให้ผู้มีชื่อในบัญชีดังกล่าวทำการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภากันเองโดยการลงคะแนนลับ² และได้อภิปรายเหตุผลว่าการให้มีการเสนอชื่อจาก 3 สถาบันดังกล่าวและให้มีการเลือกตั้งกันขึ้นมาเอง จะทำให้วุฒิสมาชิกเหล่านี้มีความเป็นอิสระ จะไม่มีการพยายามที่จะไปหาเสียงกับฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายใด และจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาเป็นไปค่ายดี

¹สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 22 วันศุกร์ที่ 27 ธันวาคม 2517, กองการประชุม.

²เรื่องเดียวกัน.

3. นายมานะ พิทยาภรณ์ ขอแปรญัตติให้แก้ไขมาตรา 107 เดิมเป็นข้อความดังต่อไปนี้ "วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งร้อยคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน มีคุณสมบัติตามมาตรา 117 (1) และมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ ทั้งไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา 116 และมาตรา 118 วรรค 2 ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา"¹ โดยอภิปรายให้เหตุผลว่าเป็นการปฏิบัติตามพระราชวิจารณ์ซึ่งไม่ประสงค์ให้องคมนตรีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งวุฒิสมาชิก อันธำจก่อให้เกิดการครหาขึ้นมาได้ และเป็นกร่าง่ายคือแก้ไขเพียงมาตราเดียว คือ มาตรา 107 และหากจะแก้มาตรา 110 ก็แก้ไขเพียงเล็กน้อยคือ ตัดคำว่า "เลือกและ" ออกจากข้อความที่ว่า "ทรงเลือกและแต่งตั้ง" เป็น "ทรงแต่งตั้ง" เท่านั้น และนายกรัฐมนตรียกข้อไปนั้นจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และต้องได้รับความยินยอมไว้วางใจจากสมาชิกส่วนมากของสภา ดังนั้นนายกรัฐมนตรียิ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาในที่สุด ที่ประชุมลงมติครั้งนี้คือ มีสมาชิกเห็นด้วยกับคำแปรญัตติของนายมานะ พิทยาภรณ์ มีจำนวน 110 คน สมาชิกเห็นด้วยกับคำแปรญัตติของนายสุชน ชื่นสมจิตร 12 คน และสมาชิกเห็นด้วยกับคำแปรญัตติของนายเรณู สุวรรณสิทธิ์ มีจำนวน 25 คน เป็นอันว่าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นสมควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ที่ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก

ภายหลังจากที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภาได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม วาระที่ 2 เรียบร้อยแล้ว ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้แจ้งแก่ที่ประชุมว่า ตามมาตรา 228 อนุมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 บัญญัติไว้ว่า เมื่อพิจารณาวาระที่ 2 เสร็จสิ้นแล้วต้อง

¹เรื่องเดียวกัน.

รอให้พ้นกำหนด 15 วัน แล้วจึงจะพิจารณาวันที่ 3 ต่อไปได้ ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ในวันพฤหัสบดีที่ 16 มกราคม พ.ศ.2518 ครั้นถึงวันประชุมพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 ซึ่งการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ 3 นี้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 199 ต่อ 28 งดออกเสียง 12 ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเสนอโดยนายสมพร เทพสิทธา กับคณะอื่นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยและได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2518 โดยมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ¹

¹"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2518,"
ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 92 (23 มกราคม 2518)